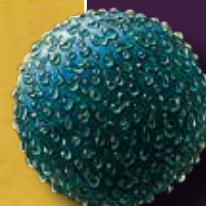

opdatering

Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum

2018

opdatering

Årbog for Vardemuseerne &
Ringkøbing-Skjern Museum 2018

opdatering
Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2018

© Forfatterne, Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2019

Redaktion: Caroline E. Larsen og Tine Lorange

Korrektur: Harriet Ludvigsen

Grafisk tilrettelæggelse: Tine Lorange

Forsidefoto: Niels Provstgaard sammen med
sin fuglesamling. Fotoet fik Ringkøbing-Skjern
Museum i forbindelse med istandsættelse og
genåbning af Provstgaards Hus. Læs mere
om Provstgaards Hus på side 76 og 84.

Fotos og illustrationer: med mindre andet er angivet
ved de enkelte fotos og illustrationer tilhører
billedmaterialet i denne bog Vardemuseerne,
Ringkøbing-Skjern Museum eller Arkæologi Vestjylland

Alle kort, Danmarks Højdemodel og
ortofotos: ©Geodatastyrelsen

Skrift: Myriad Pro

Papir: MultiArt Silk 130g

Omslag: 1/s 260g

Tryk: PE Offset, Varde

ISBN 978-87-93713-09-3

ISSN 1903-9581

Kære Læser!

Velkommen til endnu en udgave af *opdatering*, den fælles årbog for Ringkøbing-Skjern Museum og Vardemuseerne. Årbogen er som altid et forsøg på at fastholde noget af alt det, som er sket på de to museer i det forløbne år. Nogle år har vi prøvet at lægge et tema for årbogen. For det meste er den eneste røde tråd dog de enkelte skribenters lyst til at fortælle om deres opdagelser og oplevelser, om fund og fortidsminder og om dramatiske, stille, rørende eller overraskende historier, der dukker ud af museumsarbejdet. Og fortællelysten er heldigvis stor på de to museer. Så derfor kommer vi også i år vidt omkring. Fra arkæologiske detektorfund over Ringkøbings middelalder og lensafløsningen i Vestjylland og historier om de tyske flygtninge i Danmark efter Anden Verdenskrig til restaureringen og genåbnningen af Provstgaards Hus i Skjern Enge og børns oplevelser i Tirpitz. For ikke at glemme beretningerne fra museumsforeningerne og oversigten over de arkæologiske

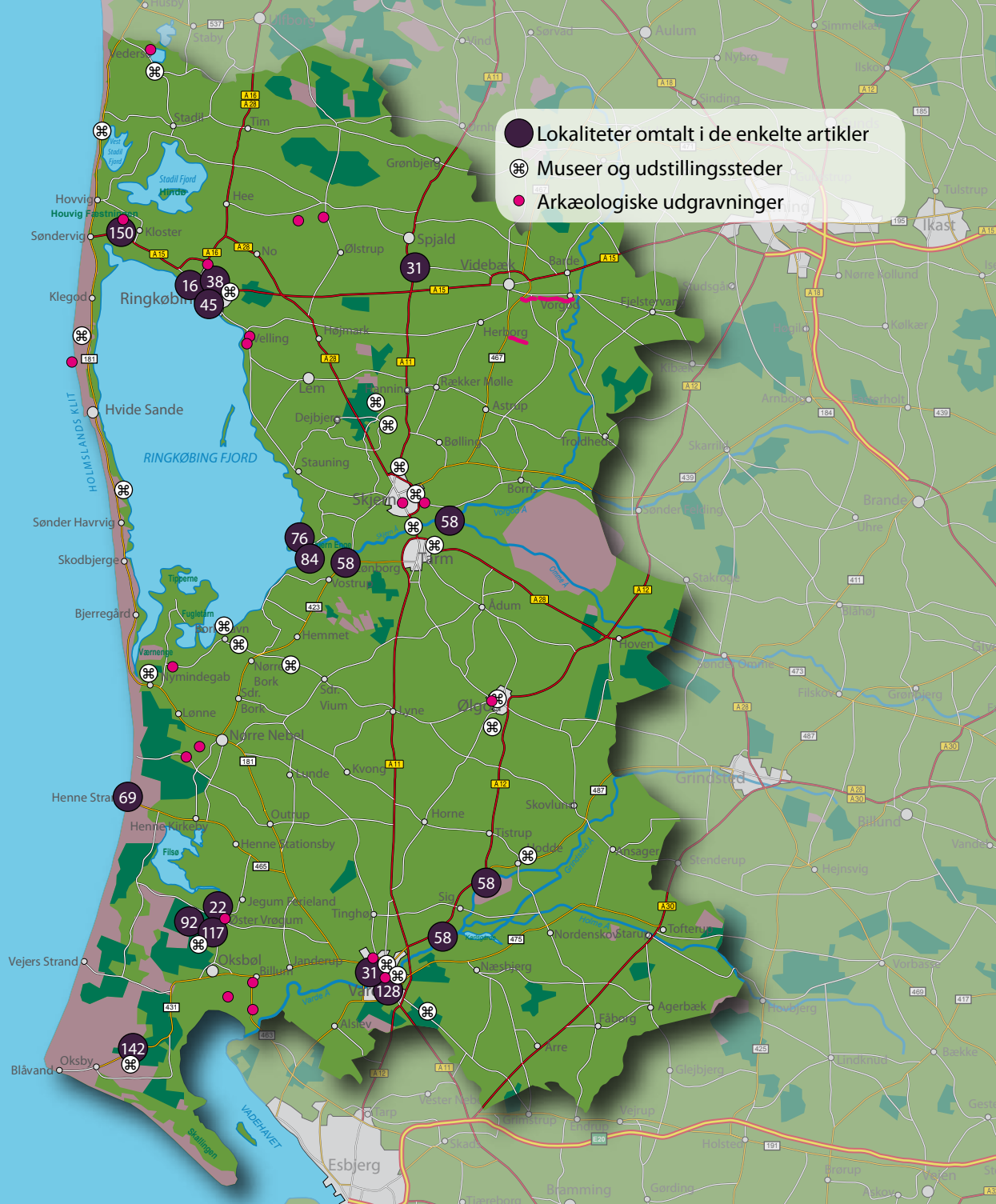
udgravninger i løbet af året. Man fornemmer forhåbentlig både bredden og det store omfang af det arbejde, de to museers medarbejdere har præsteret – igen.

Med til travlheden hører, at begge museer – trods den rekordvarme sommer – satte besøgsrekord. For første gang nogen sinde nåede vi nu meget tæt på 500.000 gæster til sammen.

Midt i denne på alle måder rekordsommer valgte Kim Clausen at træde tilbage efter 43 år som direktør for Ringkøbing-Skjern Museum. Da Kim Clausen i 1975 kom til det lille Skjern Museum, holdt han det søndagsåbent for i alt 300 gæster det første år. Inden han gik af som direktør for det fusionerede Ringkøbing-Skjern Museum rundede gæstetallet 216.000 på 14 besøgssteder. Det er umuligt at nævne alle meritterne gennem så mange års museumsvirke, ligesom en enkelt årbog som denne på ingen måde kan rumme et helt års arbejde på de to vestjyske museer.

God læselyst

Mette Bjerrum Jensen og Claus Kjeld Jensen

Indhold

6	Museumsforeningernes årsberetninger	76	Brødrene i Provstgaards Hus
<i>Af Caroline E. Larsen</i>
16	Karen fik genoplivet det lokalhistoriske arkiv
<i>Af Annette Holm</i>	84	Provstgaards Hus – bygningshistorie og istandsættelse
<i>Af Steffen M. Søndergaard, arkitekt MAA</i>
19	Årets gang i ArkVest
<i>Af Lene B. Frandsen & Poul Krogh Jørgensen</i>	92	At vinde freden – mellem nazisme og demokrati
<i>Af John V. Jensen</i>
22	Landskabet fortæller
<i>Af Karen Bjelke Fisker & Stina Trolldoft Andresen</i>	117	Frygten for de tyske kvinder
<i>Af Maria Nygaard Madsen</i>
31	Den magiske middelalder
<i>Af Rachel Facius Andersen</i>	128	Blåt til inspiration
<i>Af John V. Jensen</i>
38	Arkæologiske spor fra det ældste Ringkøbing
<i>Af Jens Aarup Jensen</i>	142	Who let the kids out?
<i>Af Pernille Ø. Sørensen</i>
45	Grønnegade i gamle fotografier
<i>Af Christian Ringskou</i>	150	Danmarks største dronfoto
<i>Af Torben Egeberg</i>
58	Lensafløsningen i Vestjylland
<i>Af Mikael Frausing</i>	156	Årets udgravninger
<i>Af arkæologerne i ArkVest</i>
69	Epervier – en vestjysk stranding
<i>Af Lene Nygaard Hansen</i>	176	Tidstavle

Frygten for de tyske kvinder

Hvorfor internerede man de tyske flygtninge?

Af Maria Nygaard Madsen

Endnu en markering af et årstal, der har haft betydning i danmarkshistorien, står for døren! Men for en gangs skyld, er det et årstal, og en begivenhed, som de fleste nok ikke kender. Den 15. februar 2019 er det 70 år siden den sidste af de ca. 250.000 tyske flygtninge blev sendt ud af Danmark, og hjem til Tyskland. Hvem disse tyske flygtninge var, hvorfor de befandt sig i Danmark, og hvorfor de var interneret i store flygtningelejre, er noget af det, der skal undersøges i denne artikel. Med udgangspunkt i mit speciale *"Frygten for de tyske kvinder" – En feminist-historisk undersøgelse af levevilkårene blandt de tyske kvindelige flygtninge i Oksbøllejren 1945-1949* fra Københavns Universitet sommeren 2018, skal der helt konkret ses nærmere på de tyske kvinder.

Danmark var besat af det nazistiske Tyskland fra den 9. april 1940. Fra februar 1945 indtil befrielsen den 5. maj 1945 strømmede det til Danmark med op mod 250.000 tyske flygtninge, som Hitler havde beordret til landet. De flygtede foran Den Røde Hær og foran russernes fremmarch i det østlige Tyskland. Under besættelsen stod den tyske besættelsesmagt for administrationen af de mange tyske flygtninge, man endnu ikke kendte mængden af. I de sidste måneder af besættelsen blev utallige skoler, gymnastiksale, hoteller og lignende belagt med tusindvis af tyske flygtninge. I månederne efter befrielsen blev det den danske stats ansvar at tage sig af de tyske flygtninge. Det var en stor opgave for et lille land med ca. fire millioner indbyggere, pludselig at skulle tage sig af ca. 250.000 flygtninge. De danske myndigheder oprettede

derfor indhegnede flygtningelejre over hele landet, og det blev fra den ene dag til den anden ulovligt at fraternisere med de tyske flygtninge.¹

Manglen på kvinder i den danske forskning

Argumentationsgrundlaget for at internere de tyske flygtninge er ikke tidligere blevet undersøgt eller udfordret i den danske historieforskning. Det har derimod ofte, gennem de sidste to årtier, været til debat, om de danske myndigheder gjorde ret i interneringen. I den debat har læge og historiker Kirsten Lylloff med artiklen *Kan lægeløftet gradbøjes? Dødsfald blandt og lægehjælp til de tyske flygtninge i Danmark 1945* samt afhandlingen *Barn eller fjende? Uledsagede tyske flygtningebørn i Danmark 1945-1949* fyldt meget. Her skal imidlertid skrives om noget helt andet – og nyt! Nemlig de tyske kvinder og deres rolle ift. at de danske myndigheder valgte at internere de tyske flygtninge. Her spiller de tyske kvinder nemlig en skræmmende stor, og tidligere ikke erkendt, rolle.

Danmarks største flygtningelejr

Den største tyske flygtningelejr i Danmark var Oksbøllejren, med en belægning på op mod 36.000 mennesker. I de fire år Oksbøllejren eksisterede, blev den anset for at være Danmarks sjette største by. Lejren lå i en plantage i Oksbøl, der under besættelsen havde været tysk militærområde og bestod af almindelige 100-mands barakker og gamle

hestestaldsbarakker. Kønsfordelingen blandt de tyske flygtninge var meget skæv. Den 1. august 1946 rummede lejren 35.000 flygtninge, hvoraf 17.300 var kvinder over 14 år, 5500 var mænd over 14 år, og 12.200 var børn fra 0-14 år. Efter krigen, der hovedsageligt blev udkæmpet af tyske mænd, var det de ældre, børnene og kvinderne, der måtte flygte for at komme ud af Tyskland, da mange tyske mænd stadig befandt sig ved fronten eller var døde eller forsvundet.

Interneringen af de tyske flygtninge

Efter befrielsen blev Flygtningeadministrationen oprettet. Den skulle administrere alt, hvad der relaterede sig til de tyske flygtninge, og i spidsen stod tidligere minister

i Samarbejdsregeringen Johannes Kjærbøl. I 1950 udgav Flygtningeadministrationen sin hvidbog *Flygtninge i Danmark 1945-1949*, en rapport, hvori det blev klargjort, hvordan de fire år fra 1945-1949 var forløbet, og hvor høje omkostningerne havde været for Danmark. En udgivelse som denne kan uden tvivl opfattes som en måde, hvorpå de danske myndigheder forsøgte at legitimere deres behandling af de tyske flygtninge, og på den måde opnå støtte fra den danske befolkning. Johannes Kjærbøl lagde ikke skjul på, at den vigtigste årsag til interneringen var, at over 50 % af de 250.000 tyske flygtninge var kvinder i den fødedygtige alder. Fraværet af tyske mænd skræmte de danske myndigheder. De havde den opfattelse, at kvinder uden mænd ved deres side ville miste deres moralske

Kort over Oksbøllejren. Flygtningeadministrationen 1945-1949. Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv.

Det var som oftest de tyske kvinder der betjente og arbejdede i de 20 store fælleskøkkener i Oksbøllejren. Her på billedet er udleveringen af maden i gang. Foto: Blåvandshuk Lokalhitoriske Arkiv.

holdepunkter og udelukkende blive styret af deres lyster. Man blev derfor nødt til at indføre nogle nødvendige forholdsregler.

Ifølge Kjærboel, havde de unge tyske kvinders moral efter krigsårene netop skiftet sådan karakter, at det ville blive et uoverskueligt problem, hvis man lod dem blive en del af det danske samfund. De tyske kvinder var simpelthen et fremmedlegeme, man ikke ville have som en integreret del af landet. Efter besættelsen var man fra myndighedernes side, og til dels også fra den brede danske befolknings side, ikke interesseret i flere "tyskerægteskaber" og "tyskerbørn",

som dele af befolkningen havde slået hårdt ned på både under og efter krigen. Målet var derfor at få sendt de tyske flygtninge hjem til Tyskland så hurtigt som muligt, og man mente at det derfor var nødvendigt at internere dem, da de mange tyske kvinder i flere tilfælde havde en stærk seksuelt betonet adfærd især over for yngre mænd.

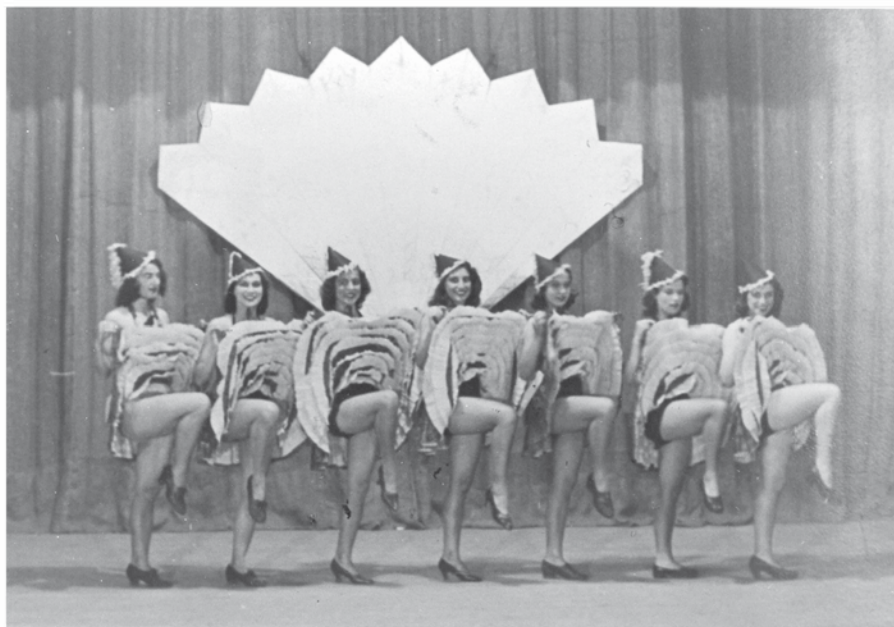
Under interneringen stod det ifølge Flygtningeadministrationen klart, at man havde taget den rette beslutning ved at indespærre de tyske flygtninge. I barakbyerne var der eksempler på, at ældre og ofte gifte kvinder jagtede unge drenge og pressede dem til en tidlig seksuel

debut. Hver dag blev der desuden "udklækket" nye kønsmodne kvinder, som måtte søge at få tilfredsstillet deres seksuelle trang – også her gik det ud over yngre drenge.

Disse forhold skabte i datidens syn og i Flygtningeadministrationens øjne urimelige leveforhold for de unge drenge, der i flere tilfælde blev indfanget i kvindernes net mod at få udført husarbejde, få lappet tøj eller foræret cigaretter. Især i Oksbøllejren stod det galt til, hvor Flygtningeadministrationen beskrev situationen således: "Kom man uanmeldt ind i en barak, kunne man støde på forførelsesscener, som virkede dobbelt chokerende når de afslørede de modne kvinders jagt på de unge drenge..."² Historikeren Henrik Havrehed bakkede i 1987 datidens og de danske myndigheders kvindesyn op i sin disputats *De*

tyske flygtninge i Danmark 1945-1949. Havrehed beskrev, at et 'Oksbølpar' var "... en moden kvinde med en ung dreng under armen. Hun kunne indføre ham i erotikkens verden (...). Drengene blev jagtet, mændene også"³ De promiskuøse kvinder, som Flygtningeadministrationen fremstillede de tyske kvinder som, blev altså den overvejende grund til interneringen af de tyske flygtninge, da man ikke turde udsætte de danske mænd for de løsslupne tyske kvinder med de følger, det kunne få!

Billedet af kvinden som et meget seksuelt styrende væsen, var ikke kun møntet på de tyske kvinder, men var også den generelle holdning til kvinder i det danske samfund. Det kønspolitiske syn var i høj grad styret af en streng moral når det kom til piger og kvinder, og når det kom til

Oksbølteaterets kvindelige kor- og dansepiger. Papirdragterne er selvfarvede og lavet af de tyske kvinder. Foto: Blåvands Lokalhistoriske Arkiv.

Oksbøllejrens kor- og dansepiger.
Foto: Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv.

de tyske kvinder kunne de danske myndigheder sikkert levende forestille sig, hvad de under flugten kunne have fundet på for at overleve.

I virkeligheden var det fraternisering mellem tyske kvinder og danske mænd, som de danske myndigheder frygtede.⁴ Den danske opfattelse af sædelighed havde været under stærkt pres under krigen alene af de såkaldte 'tyskertøser'. Man ønskede derfor ikke at skabe en mulighed for, at rollerne nu skulle byttes om så danske mænd nu kunne ligge i med tyske kvinder. Lejrene med de mange tiltrækkende og lystne tyske kvinder blev derfor lagt så langt fra de danske byer som muligt. Dette skulle gøre det sværere for de meget frimodige kvinder at komme i kontakt med de forsvarsløse danske mænd.

Fraternisering og straf

Fraternisering mellem tyske flygtninge og danskere var som nævnt ulovligt. Overtrædelser, der foregik internt blandt de tyske flygtninge, blev håndteret af det tyske lejrpoliti og efter tysk ret, hvorimod overtrædelser med danskere indblandet blev håndteret af både det danske politi og det tyske lejrpoliti. I straffesager fra Flygtningeadministrationens arkiv på Rigsarkivet i København og i Viborg er det tydeligt, hvordan det tyske lejrpoliti i Oksbøllejren gik hårdt til de tyske kvinder under afhøringerne og dommene. Kvinderne skulle i detaljer fortælle, hvordan forholdet til den danske mand var opstået, hvor ofte de havde haft samleje og hvor det var foregået. Det, der i særdeleshed også synes vigtigt for det tyske lejrpoliti, var, om der var

blevet udvekslet varer i fraterniseringssagerne. Hvis dette var tilfældet, kunne rygterne om en mulig prostitutionsvirksomhed i Oksbøllejren bekræftes, hvilket man bestemt ikke var interesseret i.

I straffesagerne ses det tydeligt, at de tyske kvinder som oftest blev idømt længere straffe end de danske mænd – der i flere straffesager slet ikke blev dømt. Et eksempel på en sådan sag ses da to tyske veninder i start 20'erne den 16. august 1946 blev afhørt af det tyske lejrpolit for fraternisering med to danske mænd. De to kvinder blev taget ind til afhøring. Den ene kvinde havde mødt en dansk chauffør, der kørte affald i lejren, og havde siden besøgt ham flere gange i hans hus i Oksbøl. Hun havde haft et forhold til den danske mand og en enkelt gang havde hun medbragt sin veninde, der havde tilbragt tid sammen med en af chaufførens mandlige venner. De to veninder indrømmede forholdet, og den ene fortalte endda, hvor mange forbudte varer hun havde modtaget af chaufføren. Han havde foræret hende beklædningsgenstande,

*De tyske kvinder i Oksbøllejren stod for at sy og reparere tøj til både børn og voksne af gamle uniformer. Her et kig ind i en af systuerne.
Foto: Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv.*

tobak, smykker, en lagkage og andre fødevarer, men kvinden hævdede, at hun havde modtaget alt dette, fordi hun havde bedt chaufføren om at få sit armbåndsur repareret. Da uret ikke kunne repareres, havde chaufføren beholdt det og i stedet foræret hende de andre ting. Chaufføren og hans ven afviste blankt nogensinde at have set de to tyske kvinder, selvom kvinderne kunne identificere dem. Kvinderne blev idømt helholdsvis tre dages streng arrest og fem dages straffebarrak, mens mændene gik fri.⁵

Der var flere måder, hvorpå de tyske kvinder kunne møde de danske mænd. Før interneringen havde de tyske flygtninge frit kunnet færdes blandt den danske befolkning, og i straffesagerne ses der flere eksempler på danske mænd, der rejste fra nær og fjern for at besøge tyske kvinder i Oksbøllejren. De danske mænd medbragte som oftest eftertragtede varer såsom alkohol, chokolade og toiletsager.⁶ Ifølge Henrik Havrehed var de tyske kvinder så tillokkende, at danske mænd ofte brød ind i lejren, og den danske lejrleder i Oksbøl havde været nødt til offentligt at afvise, at der var en ren prostitutionsvirksomhed i en barak i Oksbøllejren.⁷ Hvis det lykkedes de danske mænd at kravle igennem et hul i hegnet, kunne de let overnatte flere nætter hos de tyske flygtninge, hvor de blandt andet fik tiden til at gå med at holde fester med de tyske kvinder i barakkerne. De straffesager, jeg har fundet omhandler huller i hegnet eller anden fraternisering, men ikke organiseret prostitution. Arten af straffesagerne læner sig nærmere op ad en form for gråzoneprostitution.⁸

Når fraterniseringen ikke foregik i Oksbøllejren, holdt man til i buskadset uden om lejren. Der var gennem de fire år skiftende bevogtning af Oksbøllejren, men i starten af interneringen var det den danske modstandsbevægelse, der stod for bevogtningen.⁹ Her kan det undre, at de selvsamme mænd, der udøvede en voldsom fordømmelse mod de såkaldte "tyskertøser" efter krigen, kan have været de samme, der involverede sig med de internerede kvinder. De unge danske mænd der bevogtede lejren følte sig ofte tiltrukket af de mange tyske kvinder, og i flere af straffesagerne

*Oksbøllejrens kor- og danse-
piger poserer for kameraet.
Foto: Blåvandshuk
Lokalhistoriske Arkiv.*

er der eksempler på, at de danske mænd lokkede de tyske kvinder ud af lejren. I en af sagerne omtaler en dansk soldat en tysk kvinde, der er blevet anklaget for fraternisering, som "... meget provokerende og tillige meget inladende overfor Soldaterne, ligesom hun altid gaar og lurar langs Hegnet for at komme i Forbindelse med Soldaterne."¹⁰ Soldatens udsagn afspejler dels datidens opfattelse, og dels at han vidste, hvad han skulle sige. En beskrivelse af den tyske kvinde, der stemmer godt overens med den karakteristiske, de danske myndigheder tegnede af dem.

Straffen for fraternisering – ægteskab og faderskabssager

Straffen for fraternisering var meget forskellig alt efter forseelsens størrelse, om der var tale om gentagne forseelser, eller om man var tysk kvinde, dansk mand eller tysk

mand. De tyske kvinder, der havde fraterniseret med danske mænd, fik i alle de fundne sager længere straffe end de danske mænd, hvis manden overhovedet blev dømt. Havde en tysk kvinde tidligere været straffet, blev hun ofte idømt straf igen, da kvindens omdømme allerede var blakket, og man kendte til hendes tendenser.

Der er flere eksempler på sager, hvor enten tyske eller danske mænd er blevet udlagt som barnefædre, men hvor mændene nægtede at tage ansvar. De tyske kvinder skulle i sager som disse beskrive, hvor ofte, og hvor der var foregået samleje, samt hvornår kvindens menstruation var udeblevet. Flygtningeadministrationens regler lød således, at hvis en dansk mand var far til et barn, blev der opkrævet et bidrag, der gik til den flygtningelejr, den tyske kvinde og barnet boede i. Når den tyske kvinde og hendes barn rejste hjem til Tyskland igen, bortfaldt dette bidrag, og den danske mand behøvede ikke længere at bekymre

*Tyske kvinder spinder uldgarn på stokrokke. Ulden kom fra ca. 700 tyske bjergfår der var tilknyttet lejren.
Foto: Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv.*

sig om hverken mor eller barn, med mindre han ønskede at indgå ægteskab med kvinden.¹¹

Den 29. januar 1948 blev en dansk mand fra Oksbøl foreholdt, om han ville vedkende sig at være far til en ung tysk flygtningekvindes søn. De vedkendte sig begge forholdet og den lille søn, men viste ikke interesse for at fortsætte deres forhold.¹²

Men ikke alle sager gik lige så nemt, og der er mange eksempler på, at enten tyske eller danske mænd ikke ville vedkende sig forholdet og faderskabet. Den 23. januar 1948 blev en tysk kvinde og en dansk mand stoppet på gaden i Oksbøl. Kvinden forklarede, at hun ulovligt havde begivet sig ud af Oksbøllejren for at fortælle den danske mand, at hun ikke ville have mere med ham at gøre. Den tyske kvinde var blevet gravid og den danske mand

ville ikke vedkende sig hverken forholdet eller faderskabet. Dog erkendte han over for det tyske lejropoliti, at have haft samleje med kvinden. Om han var far til barnet, konfronterede det tyske lejropoliti ham belejligt nok ikke med – den tyske kvinde kunne jo principielt have haft samleje med andre mænd!¹³

Helt ulykkeligt gik det den 22. maj 1947, da en tysk mand i lejren fandt et dødt foster gravet ned i jorden ved siden af en kloak. Fosteret blev vurderet til at have været omkring 6-7 måneder gammelt, og obduktionen viste, at det havde ligget i jorden i ca. fem dage. Det tyske lejropoliti indkaldte alle de tyske kvinder i Oksbøllejren, der var registreret som gravide, men man kunne efter undersøgelser fastslå, at alle kvinderne enten stadig var gravide eller kunne fremvise fødselsattester. Kvinden, der havde født eller

måske aborteret barnet, havde altså holdt graviditeten skjult, og det tyske lejrpoliti fandt aldrig frem til, hvem der var mor til barnet.¹⁴ Sagen tyder på, at kvinden har frygtet konsekvenserne af at afsløre sin graviditet.

Var de tyske kvinder promiskuøse?

Selvom de danske myndigheder lagde de tyske kvinder til grund for nødvendigheden af interneringen, er der ikke meget der tyder på, at deres formodninger holdt stik. Det ses tydeligt ved en sammenligning med den danske fødselsrate, at de tyske kvinder i Oksbøllejren – som forventet – fødte dramatisk færre børn end danske kvinder. Det tyder på, at de tyske kvinder ikke har skabt så mange problemer, som de danske myndigheder frygtede, da det ikke ses i hverken lejrreglerne, straffesagerne eller andre kilder. Det er tydeligt, at behandlingen af de tyske kvinder i straffesagerne er strengere end behandlingen af de danske og tyske mænd. Straffen for fraternisering var ikke fastlagt, men det fremgår klart, at de tyske kvinder fik længere og hårdere straffe end mændene. Hvad enten de tyske kvinder har udvekslet varer for seksuelle ydelser eller ej, har magtforholdet i alle situationer været ulige mellem de tyske kvinder og de danske mænd. Alene derfor er der grund til at tro, at der nok mest har været tale om gråzoneprostitution. De tyske kvinders motivation for fraternisering med danske mænd har nok kun sjældent været kærlighed, men fortrinsvis overlevelse, eller som en måde at skaffe varer på, der var ulovlige i lejren.

Datidens kvindesyn

Frygten for at tiden efter befrielsen ville blive præget af endnu en periode med uvelkomne tyskere i landet og derved også en risiko for sammenstød med den danske befolkning har været styrende for de danske myndigheders beslutninger. Frygten har som sådan været reel og forståelig – tiden under og efter besættelsen taget i betragtning

– men det kan diskuteres, om de tyske kvinders fremfærd rent faktisk svarede til det skræmmebillede, de danske myndigheder tegnede af dem. Myndighedernes fremstilling af de tyske kvinder viser sig i høj grad at være bestemt og defineret ud fra datidens kulturelle normer og forventninger til kvinder i al almindelighed samt af det indtryk, besættelsen havde efterladt af tyskerne. Myndighederne

*En tysk kvinde sidder og arbejder ved en skotrok.
Foto: Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv.*

*Billedet er fra teateret i Oksbøllejren, hvor alle skuespillerinderne og orkesteret er på scenen får en sidste hyldest under en forestilling.
Foto: Blåvandshuk Lokalhistoriske Arkiv.*

lod deres opfattelse af sædelighed definere, hvordan de tyske kvinder burde opføre sig og forventede ikke, at de kunne leve op til disse forventninger. De tyske kvinder blev reduceret til at bestå af de forventninger, man havde til deres køn og blev derfor også behandlet anderledes end mændene.

Da de tyske kvinder kom til Danmark, havde de siden 1933 levet under Hitlers og mændenes styre. De havde nok endnu ikke fuldt ud begreb om, at krigen var tabt for

Tyskland, og at en ny tid stod foran dem, da de flygtede i krigens sidste usikre måneder. Da de kom til Danmark, blev de modtaget af en tysk krigsadministration, der ifølge den danske Flygtningeadministration ikke formåede at håndtere dem og indkvartere dem under ordentlige forhold. Efter befrielsen valgte de danske myndigheder at nedgradere de tyske kvinder til kun at være defineret af de kulturelle forventninger til deres køn og derfor internere dem. At de var kvinder kom til at betyde mere end alt andet og

det at være kvinde blev brugt imod dem. Kvinderne var aldrig bare det ene af to køn, men altid defineret af deres køn i en anderledes grad end manden. En kønsopfattelse, som var gældende, ikke kun i 1940'ernes Danmark, men i det meste af den vestlige verden – og som gjaldt såvel danske, som tyske kvinder.

Var frygten begrundet?

Mit speciale er ikke skrevet for at svare på, om de danske myndigheder gjorde ret i at internere de ca. 250.000 flygtninge med den begrundelse, at de tyske kvinder skulle være mere promiskuøse eller for at afsige moralske domme over datidens kvindesyn. Specialets undersøgelse skildrer derimod de egentlige forhold, de danske myndigheder bød de tyske kvinder, nu da de netop brugte dem så betydeligt i argumenteringen for interneringen.

Det ses ud fra specialets resultater, at de danske myndigheder, det tyske lejrpoliti og den tyske lejrret diskriminerede de tyske kvindelige flygtninge ved at bruge datidens kvindesyn som argumentationsgrundlag for interneringen og for strafudmåling i fraterniseringssager.

Det interessante ved dette argumentationsgrundlag er, at de helt og holdent tager udgangspunkt i datidens kønssyn, og at der derfor ikke blev sat spørgsmålstejn ved argumentationen. At bruge de tyske kvinder som fornuftsgrund for interneringen har fungeret ud fra tidens normer og sædelighedsopfattelse og derved ikke skabt problemer.

Især når det kommer til diskussionen om den uønskede fraternisering mellem tyske kvinder og danske mænd, ses der store forskelle. Fraterniseringen var ulovlig, men fandt sted i betydelig grad. Det var forventeligt, almindeligt og forståeligt, at de tyske kvinder søgte kontakt med danske mænd, da der var et fravær af tyske mænd i lejrene, og måske søgte de tyske kvinder mere eller mindre bevidst efter en forsørger. Det var efter krigen de gamle kønsroller, man søgte tilbage til, og her var det som kvinde afgørende at finde en forsørger enten på kort eller på lang sigt.

Tendensen til at videreføre datidens kvindesyn og de danske myndigheders konstruerede opfattelse af de tyske kvinder kan tillige føres helt op til nutidens historieforskning, hvorfor denne tendens berettiger til, at emnet er forsøgt behandlet. Selvom mit speciales undersøgelse tog udgangspunkt i Oksbøllejren, tegner undersøgelsen sandsynligvis et generelt billede af hvordan livet har været for de tyske kvinder i de danske flygtningelejre.

Maria Nygaard Madsen kan kontaktes på maria.n.madsen@gmail.com

Noter

1. Leif Guldman Ipsen: *Mennesker bag pigtråd. Flygtningelejren i Oksbøl 1945-1949*. Oksbøl 2002, s. 7.
2. Flygtningeadministrationen: *Flygtninge i Danmark 1945-1949*. København 1950, s. 67.
3. Henrik Havrehed: *De tyske flygtninge i Danmark 1945-1949*. Odense 1987, s. 227.
4. Flygtningeadministrationen, s. 67f.
5. Oksbøl flygtningelejrs arkiv. Rapporter vedr. journaliserede straffesager (1945-1948), pk. 46. Rigsarkivet, Viborg.
6. Oksbøl flygtningelejrs arkiv. Rapporter vedr. ujournaliserede straffesager (1945-1948), pk. 45, 49, 53 og 54; Rapporter vedr. journaliserede straffesager (1945-1948), pk. 43, 44, 46, 47, 48, 50 og 52. Rigsarkivet, Viborg.
7. Havrehed, s. 228.
8. Oksbøl flygtningelejrs arkiv. Rapporter vedr. ujournaliserede straffesager (1945-1948), pk. 45, 49, 53 og 54; Rapporter vedr. journaliserede straffesager (1945-1948), pk. 43, 44, 46, 47, 48, 50 og 52. Rigsarkivet, Viborg.
9. Flygtningeadministrationen, s. 129ff.; Havrehed, s. 230.
10. Oksbøl flygtningelejrs arkiv. Rapporter vedr. journaliserede straffesager (1945-1948), pk. 48. Rigsarkivet, Viborg.
11. Oksbøl flygtningelejrs arkiv. Rapporter vedr. ujournaliserede straffesager (1945-1948), pk. 45, 49, 53 og 54; Rapporter vedr. journaliserede straffesager (1945-1948), pk. 43, 44, 46, 47, 48, 50 og 52. Rigsarkivet, Viborg.
12. Oksbøl flygtningelejrs arkiv. Rapporter vedr. journaliserede straffesager (1945-1948), pk. 52. Rigsarkivet, Viborg.
13. Ibid.
14. Ibid.